

Mitä on yritysvastuu ja mitä on kestävä toiminta? Pienten yritysten näkökulmia

4.6.2025

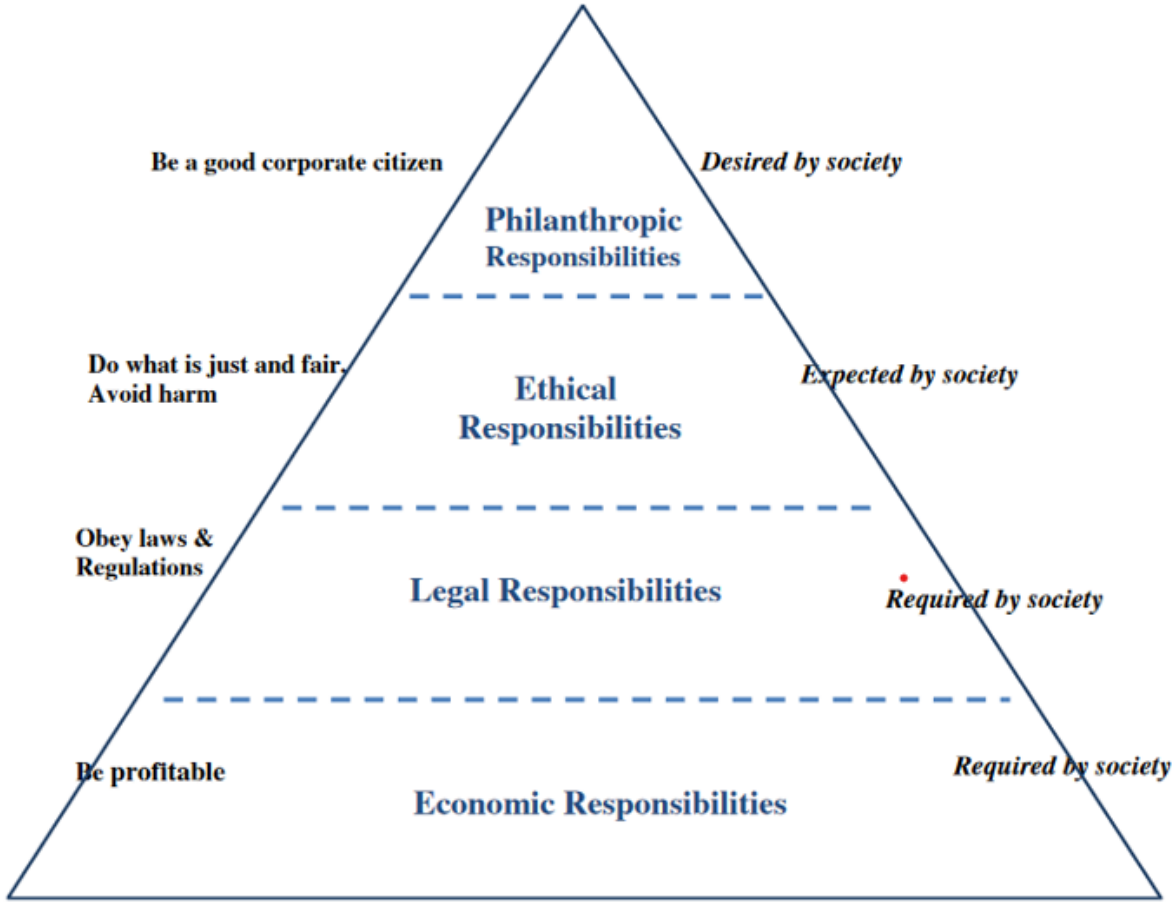
Yritysten käsityksillä vastuullisuudesta ja kestävästä toiminnasta on merkitystä, kun yritykset pyrkivät toimimaan vastuullisesti ja tavoittelevat kestävää kehitystä. Tämän artikkelin tarkoituksena on valottaa erityisesti pienten yritysten ajatuksia vastuullisuudesta ja sitä, mikä erilaisten vastuukäsitysten merkitys voi olla pienille yrityksille.

Yritysvastuun (ja kestävyyden) määritelmien moninaisuus ei ole ainoastaan yritysten ongelma, vaan koko kenttää sumentavat monet tulkinnat näistä käsitteistä. Esimerkiksi Suomen YK-liiton määritelmän mukaan yritysvastuuta tarkoittavia termejä ovat myös yhteiskuntavastuu, vastuullinen yritys ja liiketoiminta, eettinen yritys ja liiketoiminta sekä yrityskansalaisuus (Suomen YK-liitto). Usein myös yritysvastuuta ja kestävyyttä tai kestävää kehitystä käytetään synonyymeina (mm. Tenhunen, 2013).

Tutkimusta varten haastateltiin yhdeksää pientä eteläpohjalaista yritystä. Haastateltavaksi valittiin alihankkijoina toimivia yrityksiä, koska, vaikka kestävyyteen ja vastuullisuuteen liittyvät lainsäädännön mukaiset raportointivelvoitteet eivät näitä pieniä yrityksiä suoraan koskekaan (Kirjanpitolaki 1336/1997), voivat pienet yritykset osana suurempien yritysten arvoketjuja joutua raportoimaan omasta toiminnastaan. Haastattelujen perusteella syntyi kuva siitä, miten tutkimuksessa mukana olleiden yritysten edustajat näkivät vastuullisuuden ja kestävyyden omassa toiminnassaan.

Yritysvastuu ei ole uusi ilmiö

Yritysvastuu käsitteenä ei ole uusi (mm. Carroll, 1979), ja siitä on olemassa erilaisia tulkintoja ja yksiselitteisen määrittelyn löytämisen on todettu olevan haastavaa, jopa mahdotonta (kts. Lähdesmäki, 2012; Siltaoja, 2006). Dahlsrud (2008) on omassa tutkimuksessaan löytänyt jopa 37 eri määritelmää yritysvastuulle.

Kuvio 1. Carrollin yritysvastuupyramidi (Carroll, 2016).

Yksi yritysvastuun tunnetuimmista määritelmistä on Carrollin (1979) esittämä yritysvastuun jako neljään osa-alueeseen: taloudelliseen, juridiseen, eettiseen ja harkinnanvaraiseen/filantrooppiseen vastuuseen. Carroll on esittänyt mallinsa pyramidina, jonka pohjan muodostaa taloudellinen vastuu ja huipun taas harkinnanvarainen/filantrooppinen vastuu. Jokaisella näistä neljästä osa-alueesta on oma sidosryhmänsä, johon se vaikuttaa: omistajat, työntekijät, asiakkaat, kuluttajat jne.

Yritysvastuuta on määritelty myös suhteessa lainsäädännön noudattamiseen. Anttiroikon (2004, s. 23) mukaan vastuullisuuskäsitteen ymmärtäminen pelkästään säädösten noudattamisena on saanut kritiikkiä osakseen, ja monet tutkijat hänen mukaansa nimenomaan katsovatkin, että vastuullisuuden tulisi olla toimintaa, joka ei aina ole rationaalista tai toimijan omia intressejä edistävää normien noudattamista. Knuutinen (2018) onkin todennut, että pelkkää lainsäännösten noudattamista ei vielä voida esittää vastuullisena toimintana, vaan vasta, kun tehdään enemmän kuin mihin laki ja säädökset velvoittavat,

voidaan toimintaa luonnehtia vastuulliseksi. Tärkeitä ovat toimien vaikutukset yhteiskuntaan ja toimien moraalinen ulottuvuus (Anttiroiko, 2004). Yritysvastuulla ei Anttiroikon mukaan myöskään tarkoiteta yritysten välistä sopimusoikeudellista vastuuta.

Toisenlaisiakin näkemyksiä yrityksen sosiaalisesta vastuusta on esitetty ja esimerkiksi taloustieteilijä, Nobel-voittaja Milton Friedman on todennut, että yrityksen sosiaalinen vastuu rajoittuu sen vastuuseen tehdä mahdollisimman paljon voittoa (Friedman, 1970). Friedman ei kritisoinut pelkästään yritysten sosiaalisen vastuun laajuutta, vaan jo pelkästään sitä, että yrityksillä katsottiin olevan vastuuta ympäröivään yhteiskuntaan päin. Friedmanin mukaan yritys on keinotekoinen henkilö, jolla ei voi olla vastuita, vaan ainoastaan ihmiset voivat olla vastuunkantajia.

Kestävä kehitys ja ESG

Tutkimuskirjallisuudessa on todettu myös kestävän kehityksen käsitteen (sustainability) olevan hankala käsite määriteltäväksi (Soderstrom ym., 2017). YK:n ns. Bruntlandtin komission raportti vuodelta 1987 määritteli kestävän kehityksen ”sosiaaliseksi, taloudelliseksi, ympäristölliseksi ja kulttuuriseksi kehitykseksi, joka ei vaaranna tulevien sukupolvien oikeutta omaan kehitykseensä” (Suomen YK-liitto, i.a.).

Kestävän kehityksen puolella ehkä tunnetuin viitekehys on Elkingtonin (1997) ”Triple Bottom Line”, jonka mukaan kestävä toiminta muodostuu taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristökestävyydestä. Elkingtonin mukaan yrityksen toiminnan tuloksellisuutta ei mitata pelkästään taloudellisilla mittareilla, vaan sosiaaliseen ja ympäristöön liittyvät seikat on myös huomioitava. Tämä ajatus yrityksen toiminnan tarkoituksesta ja tuloksellisuuden mittaamisesta on saanut viime vuosina laajempaa jalansijaa: yrityksen toiminnan tarkoitus ei olisi tämän näkemyksen mukaan ainoastaan voiton maksimointi, vaan yrityksen toiminnan tarkoitus olisi myös tuottaa ratkaisuja yhteiskunnan polttaviin ongelmiin tai tarjota kunnollista työtä ja työolosuhteita työntekijöille (mm. Grewal & Serafeim, 2020).

Triple Bottom Linen ajatukset ovat tänä päivänä monen raportointiviitekehyksen pohjana. Esimerkiksi EU:n kestävyysraportointidirektiivi CSRD pohjautuu kestävyyden kolmijaolle huomioiden ympäristön (environment eli E), sosiaaliset seikat (social eli S) ja hyvän hallintotavan (governance eli G), joka sisältää talouden (EU, 2022). OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevien vastuullisuusohjeiden (OECD, 2023) tavoitteena on kannustaa em. yrityksiä kohti taloudellista, ekologista ja sosiaalista kehitystä minimoiden samalla niiden oman toiminnan haittavaikutukset näillä osa-alueilla. Nämä OECD:n suositukset on tarkoitettu noudatettavaksi mahdollisimman laajasti myös kansallisten ja pk-yritysten piirissä.

YK:n Agenda 2030:n 17 kestävän kehityksen tavoitetta (Ulkoministeriö, i.a.) (Sustainable Development Goals, SDG) on toinen tunnettu viitekehys kestävän kehityksen saralla. Tavoitteet liittyvät mm. köyhyyden ja nälän poistamiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, koulutukseen ja tasa-arvoon, ilmastotekoihin sekä vedenalaiseen ja maanpäälliseen elämään. Näiden 17 tavoitteen saavuttamisella pyritään poistamaan äärimmäinen köyhyys maailmasta ja turvaamaan hyvinvointi tavalla, joka varmistaa myös ympäristön kestävyyden. Tavoitteet antavat suuntaviivat ja kehyksen kestävälle toiminnalle.

Vastuullisuuden käsitteestä

Vaikka yritysvastuu ja kestävyys eivät termeinä ole samansisältöisiä, haastatteluissa termiä yritysvastuu käytettiin kattamaan myös kestävä kehitys Carrollin (2016) ajatuksen mukaisesti: yritysvastuuta kuvaava pyramidi tulee nähdä kestävänä, koska yritysvastuuseen liittyvät velvoitteet edustavat pitkän aikavälin velvoitteita, jotka ulottuvat yli tulevien sidosryhmäsukupolvien (myös mm. Tenhunen, 2013).

Suurin osa yrityksistä ei ollut raportoinut oman toimintansa vastuullisuudesta tai kestävyydestä asiakkailleen tai muille sidosryhmille, ja vastuullisuusraportointi ja vastuullisuus käsitteenäkin oli melko vieras.

> Että en mä näe sitä millään tavalla turhana asiana, että mutta se tosiaan, … että ei ole vielä sitä hirveästi sitä näkemystä siitä asiasta (H2)

Se, mitä yritykset katsoivat vastuullisuudeksi, vaihteli. Vastuullisuus rajattiin melko usein lainsäädännön tai yritysten välisten sopimusten noudattamiseen, myytäviin tuotteisiin tai palveluihin liittyviin vastuisiin, tuoteturvallisuuteen tai tehokkaaseen raaka-aineiden ja energian käyttöön.

> Nää on niin kuin sanotaan, että mun mielestä vastuullisuus on sitä, jos yritys toimii lakien, säädösten ja olemassa olevien normien mukaan. (H5)

Kaikki yritykset eivät suinkaan nähneet vastuullisuutta ainoastaan lainsäädännön noudattamisena, vaan yhdessä haastatellussa yrityksessä vastuullista toimintaa rakennettiin YK:n Agenda 2030:n mukaisia tavoitteiden pohjalta. Milton Friedmanin (1970) ajatuksia noudatellen, vastuullisuus taas nähtiin toisessa yrityksessä toimintana, jolla tulee olla liiketoimintakytkös ja hyötyä liiketoiminnalle. Muutoin vastuullisuutta ei tämän haastatellun mukaan kannata ottaa huomioon.

Haastatelluilla yrityksillä oli siis hyvin erilaisia käsityksiä vastuullisuudesta: jotkut rajoittivat vastuun lainsäädännön noudattamiseen, jotkut käsittivät vastuullisuuden yritysten välisten sopimusten noudattamiseksi, kun taas joku edellytti vastuullisuustoimien tuovan liiketoiminnallista hyötyä yritykselle.

> kyllä mä ymmärrän sen ja mä toivon, että se [vastuullisuus] niinku tulee, mutta se että se vastuullisuus on niin laaja käsite ja mitä se koskee kenenkin kohdalla (H7)

Carrollin (1979) vastuullisuuspyramidin osa-alueista selvimmin tuli esiin yritysten taloudelliseen vastuuseen liittyviä tekijöitä, kuten kustannustietoisuus. Myös lakisääteiset vastuut olivat vahvasti mukana yritysten vastuullisuusajattelussa kuten palkkojen sopimustenmukaisuus sekä verojen ja työnantajavelvoitteiden hoitaminen. Eettiseen vastuuseen liittyvää ajattelua yrityksissä voitiin myös havaita esimerkiksi työntekijöiden tasapuoliseen kohteluun liittyen, kun taas filantrooppisen vastuun osuutta ei haastatteluissa tullut esiin.

Yritysten vastuullisuuteen liittyvä toiminta näyttäytyi kuitenkin suurelta osin rationaalisena ja yrityksen omia intressejä palvelevana, minkä vuoksi, jos vastuullisuus määritellään Knuutisen (2018) tavoin lakisääteiset velvoitteet ylittäväksi toiminnaksi tai toiminnaksi, joka ei nimenomaisesti ole rationaalista eikä palvele yrityksen omia etuja (Anttiroiko, 2004), vastuullisuus jää ehkä toteutumatta.

Kestävä kehitys pienissä yrityksissä

Vaikka haastatellut eivät tunteneet kestävän kehityksen määritelmiä tai viitekehyksiä, haastateltujen yritysten toiminnoissa oli sellaisia toimia, jotka sopivat johonkin Elkingtonin Triple Bottom Line -viitekehyksen (1997) kolmesta osa-alueesta. Viitekehykset eivät täysin olleet tuntemattomia ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet antoivat suuntaviivat erään yrityksen toiminnalle.

> … ilmastoasiat, jätteet hävitetään oikealla tavalla ja lajitellaan ja näin poispäin, niin sillähän se, sehän lähtee siitä, että kun kaikki se kivijalka on tavallaan kunnossa, niin sitten se pystytään hoitaa sitten mahdollisimman kivuttomasti se loppukin siihen (H7)

Sosiaalisen vastuun alueeseen kuuluviksi teoiksi voidaan luokitella esiin tuodut työnantajavelvoitteiden täyttämisen, palkkojen sopimusten mukaisuuden, työntekijöiden tasapuolisen kohtelun ja työturvallisuuden. Yksi haastateltava toi esiin nuorempien työntekijöiden tukemisen myös sellaisissa asioissa, jotka eivät suoranaisesti liity työn tekemiseen, kuten esimerkiksi raha-asioissa.

Ympäristövastuuta yritykset toteuttivat mm. käyttämällä tehokkaasti raaka-aineita ja materiaaleja omassa tuotannossaan, huolehtimalla jätteiden kierrätyksestä ja käsittelystä sekä minimoimalla päästöjä. Ympäristövastuusta jopa todettiin, että se on itsestäänselvyys, jota ei muisteta aina mainita.

Hyvään hallintotapaan liittyvää vastuuta edustivat oman toiminnan kannattavuudesta ja tietoturvasta huolehtiminen.

Miksi merkitystä on sillä, miten vastuullisuus ymmärretään?

Sillä, miten vastuullisuus ymmärretään, on merkitystä, koska käsitys vastuullisuudesta ohjaa yrityksen vastuullisuustekoja. Jokaisella vastuullisuuden osa-alueella on sidosryhmä tai -ryhmiä, joihin kyseisen osa-alueen toiminta vaikuttaa (Carrolls, 1979). Vastuullisuuskäsityksellä ja siitä kumpuavilla vastuullisuusteoilla ei ole siis merkitystä vain yritykselle itselleen, vaan myös yrityksen sidosryhmille.

Jos vastuullisuus nähdään vain lainsäädännön ja sopimusten noudattamisena, yritykset varmistavat toimintansa säännösten- ja sopimustenmukaisuuden, mutta jättävät omaan vastuullisuuskäsitykseensä kuulumattomat alueet huomioimatta. Yritys voi valita vastuullisuustekonsa myös sen mukaan, että teot ovat liiketaloudellisesti järkeviä ja hyödyttävät aina myös yritystä itseään. Mikäli vastuullisuus ymmärretäänkin näistä käsityksistä poiketen teoiksi, jotka eivät ole rationaalisia tai yritystä itseään hyödyttäviä, tai että vastuullisuus alkaa siitä, mihin lainsäädäntö loppuu, näiden laajempien vastuullisuuskäsitteiden mukaiset teot voivat jäädä puuttumaan.

Vastuullisuuskäsitteiden erilaisuudesta voi seurata se, että yritykset ovat valmistautumattomia kohtaamaan sidosryhmiensä mahdollisesta laajemmasta yritysvastuun määritelmästä kumpuavia vastuullisuuteen ja kestävyyteen liittyviä vaatimuksia. Tällainen valmistautumattomuus voi tulla yritykselle eteen esimerkiksi

potentiaalisen asiakkaan evätessä yritykseltä mahdollisuus antaa tarjous tai jo olemassa olevan asiakkaan menetyksenä.

Tietoisuutta vastuullisuudesta ja kestävyydestä tulisi siis edelleenkin lisätä, jotta myös pienimmät yritykset ymmärtäisivät vastuullisuuden eri ulottuvuudet ja että ne pystyvät muokkaamaan omasta toiminnastaan vastuullista, kestävää ja sidosryhmien odotukset täyttävää. Näin myös pienimmät yritykset olisivat valmiita ottamaan tulevaisuuden haasteet vastaan.

Artikkeli on kirjoitettu osana Tilitoimistot ja pk-yritysten vastuullisuusraportointi -hanketta, joka on saanut Töysän Säästöpankkisäätiön tutkimusrahaston rahoituksen.

Tuulia Potka-Soininen
KTT, KLT
Yliopettaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tuulia Potka-Soininen on laskentatoimen yliopettaja, jolla on pitkä käytännön kokemus laskentatoimesta, yritysten raportoinnista ja eettisistä kysymyksistä, joita on esimerkiksi tullut vastaan hänen aiemmalla urallaan tilintarkastajana. Väitöskirjan aiheena hänellä oli sääntely, erityisesti verotuksen osalta.

Lähteet

Anttiroiko, A.-V. (2004). Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa R. Järvinen (Toim.), *Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen.* Tampere University Press.

Carroll, A. B. (1979). A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *The Academy of Management Review, 4*(4), 497-505.

Carroll, A. B. (2016). Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International Journal of Corporate Social Responsibility, 3*.

Churchill, N. C. (1974). Toward a theory for social accounting. *Sloan Management Review, 15*(3).

Dahlsrud, A. (2008). How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 15*(1).

Elkington, J. (1997). Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. Gabriola Island (BC): New Society Publishers.

EU. (14. 12 2022). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, CSRD-direktiivi.

Friedman, M. (13. 9 1970). A Friedman doctrine-- The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits. *The New York Times*.

Grewal, J. & Serafeim, G. (2020). Research on Corporate Sustainability: Review and Directions for Future Research. *Foundations and Trends® in Accounting, 14*(2), 73-127.

Kirjanpitolaki 1336/1997. (30.12.1997)

Knuutinen, Reijo. (2018). Lausunto Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle.

Lähdesmäki, M. (2012). *Studies on corporate social responsibility in the Finnish small business context.* [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. University of Helsinki. Ruralia Institute. http://hdl.handle.net/10138/228131

OECD. (2023). *OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille vastuulliseen liiketoimintaan.* Työ- ja elinkeinoministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165150/TEM_2023_38.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Siltaoja, M. E. (2006). Value priorities as combining core factors between CSR and reputation – Qualitative study. *Journal of Business Ethics , 68*, 91-111.

Soderstrom, K. M., Soderstrom, N. S., & Stewart, C. R. (2017). Sustainability/CSR research in management accounting: a review of the literature. *Advances in Management Accounting, 28*, 59-85.

Suomen YK-liitto. (i.a.). *Kestävä kehitys – historiaa ja toiminnan taustoja*. https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys/kestava-kehitys-historiaa-ja-toiminnan-taustoja

Tenhunen, M. (2013). Raportointi kannattaa. *Tilisanomat, 2013*(4). https://tilisanomat.fi/kirjanpito/raportointi-kannattaa

Ulkoministeriö. (i.a.). *Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet*. https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet